

відповідно. Добори F_1 рекомбінантних BZ_5 і BZ_7 , зі схожістю насіння 91 і 96%, підтвердили високі показники (до середнього по досліді) за врожайністю та збором цукру: BZ_5 – 115,2 і 121,2%; BZ_7 – 119,0 і 122,4% відповідно. За цими ж показниками, високі оцінки, отримали добори F_1 BZ_4 556 (121,8 і 124,7%) і BZ_6 545 (121,3 і 128,2%) при схожості насіння 90 і 87%. За вмістом цукру $rkBZ$ знаходилися в межах 102,4 – 106,4% до групового стандарту. Кращі за показниками продуктивності ГС послужили вихідними батьківськими формами при гібридизації за схемою 'Топкрос' з ЧС тестерами (2021 р.).

Нові багатонасінні запилювачі та отримані одонасінні пробні гібриди на стерильній основі вивчали за показниками продуктивності у станційному сортовипробуванні (2022 р.). Аналізуючи одержані результати встановлена максимальна врожайність у запилювача $rkBZ_6$ орс – 103,8% де гібрид отриманий з ЧС₁ має 111,3% до стандарту, ЧС₂ – 112,3%, ЧС₃ – 108,3%. У комбінації із запилювачем $rkBZ_5$ сід / ЧС₃ гібрид становив 111,2% до стандарту. Гібрид $rkBZ_4$ 644 / ЧС₂ отримав 109,3% та $rk BZ_4$ 644 / ЧС₃ – 112,1%. У комбінаціях з трьо-

ма ЧС - тестерами збір цукру становив у ЧС₁ і ЧС₃ – 105,9% та ЧС₂ – 105,4%. Кращі за збором цукру відмічені гібриди: $rkBZ_7$ мтд / ЧС₁ – 110,8%, і $rkBZ_7$ мтд / ЧС₃ – 108,5%.

Таким чином, задовільні показники продуктивності потомства, ймовірно, отримали не лише в результаті сприятливих кліматичних умов років дослідження, а в більшій мірі вони успадковані від високопродуктивних вихідних батьківських компонентів. Як показала практика, значну роль у формуванні одонасінних чоловічостерильних гібридів відіграє, саме якість багатонасінного запилювача. При гібридизації запилення має велику роль у формуванні різноманіття генотипів, робить ефективним добір, позитивно корелює зі ступенем зав'язування плодів і схожістю насіння.

Отже, в результаті проведених селекційних досліджень створено ряд нових багатонасінних гібридів-синтетиків – батьківських компонентів для одержання на їх основі високопродуктивних одонасінних гібридів цукрових буряків для виробництва цукру та біоетанолу. Підібрано та виділено перспективні за продуктивністю матеріали різного походження з метою поповнення колекції сортів.

УДК: 331.54:631.52

Жемойда В. Л.¹, к. с-г. наук, професор кафедри генетики, селекції і насінництва ім. проф. М. О. Зеленського

Макарчук О. С.¹, к. с-г. наук, доцент, завідувач кафедри генетики, селекції і насінництва ім. проф. М. О. Зеленського

Спряжка Р. О.¹, доктор філософії, асистент кафедри генетики, селекції і насінництва ім. проф. М. О. Зеленського

¹Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: roman.spriazhka@nubip.edu.ua

ВИСОКОПРОФЕСІЙНІ КАДРИ – ОСНОВА РОБОТИ СИСТЕМИ СОРТОВИПРОБУВАННЯ УКРАЇНИ

Велика територія України, велика різноманітність ґрунтових особливостей, температурних режимів, різна кількість опадів. Стає очевидним, що не може бути сортів однаково придатних для всіх районів, регіонів, зон. Тому, правильний вибір сорту для того чи іншого регіону – завдання першочергове, завдання заключного етапу селекційного процесу, на якому кращі сорти та гібриди набувають офіційного визнання, завдання державної кваліфікаційної експертизи. Звичайно, такий величезний об'єм та обсяг високоякісної роботи можуть виконати лише висококваліфіковані спеціалісти.

Кафедра генетики, селекції і насінництва ім. проф. М. О. Зеленського Національного університету біоресурсів і природокористування України мала і має пряме відношення до питання підготовки таких кадрів. Ще в далекому 1944 році М. О. Зеленський прибувши в Україну (після закінчення аспірантури у ВІР і захисту кандидатської дисертації) почав працювати на посаді старшого наукового співробітника Українського плодінституту та став головою республі-

канської Держкомісії та сортовипробування плодкових та ягідних культур, на якій працював до січня 1950 року.

В різні роки в системі сортовипробування працювала велика плеяда випускників агрономічного факультету УСГА, УДАУ, НАУ зокрема: Здольник Н. В., Сонець Т. Д., Левадна О. В., Жемойда А. В., Лещук Н. В. та багато-багато інших високопрофесійних спеціалістів – випускників інших факультетів університету.

Цілеспрямована підготовка кадрів розпочалася після Розпорядження КМУ від 03.11. 2004 р. за №816-р «Про заходи щодо виконання» зобов'язань України за Міжнародною конвенцією по охороні нових сортів рослин» щодо організації в НАУ підготовки фахівців із спеціальності «Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин» за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра (напряму «Агрономія») та магістра (спеціальність «Селекція і генетика сільськогосподарських культур») з метою кадрового забезпечення Державної служби з охорони прав на сорти рослин.

Між НАУ та Держслужбою була підписана угода, яка передбачала підготовку фахівців зі спеціальності «Селекція і генетика сільськогосподарських культур» спеціалізації «Сортовивчення і охорона прав на сорти рослин». Теоретичний і практичний курс дисциплін давав можливість майбутнім фахівцям поглибити знання з фено типу та генотипу сортів рослин, методи ідентифікації сортів рослин та їх застосування в процесі державної реєстрації сортів та набутті майнового права на сорт, як об'єкт інтелектуальної власності.

Студентам даного напрямку читалися наступні дисципліни: «Кваліфікаційна експертиза сортів рослин на ПСП», «Правова охорона сортів рослин», «Експертиза на патентоспроможність», «Сортова сертифікація».

До 2016 року таку підготовку пройшли більше 100 випускників спеціальності «Селекція і генетика», більше 30 з них розпочинали роботу в УІЕСР. Велику роль у їх підготовці відіграв той фактор, що кафедрою було виділено години, які читались спеціалістами УІЕСР (лектор доктор с.-г. наук Лещук Н. В.).

15 березня 2021 р., був заключений новий договір який підписали ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України С. М. Ніколаєнко та директор Українського інституту експертизи сортів рослин С. І. Мельник терміном дії до 20 вересня 2024 року. Метою співробітництва є забезпечення високої якості професійної підготовки фахівців на основі об'єднання інтелектуального потенціалу, матеріальних та корпоративних ресурсів партнерів.

Сторони домовились про цілеспрямовану професійну підготовку студентів на замовлення УІЕСР за узгодженими вибірковими складовими освітніх програм, організацію спільної навчально-наукової лабораторії, залучення науковців УІЕСР до викладацької діяльності для розроб-

ки та читання нових курсів лекцій, проведення спільних науково-дослідницьких робіт, наукових семінарів та інших заходів.

На сьогодні підготовка студентів на освітньо-професійній програмі «Селекція і генетика сільськогосподарських культур» спеціальності 201 «Агрономія» орієнтована на освоєння сучасних методів ідентифікації сортів рослин, методик молекулярно-генетичних досліджень, науково-правових засад державної реєстрації сортів та прав на них та розроблена з урахуванням стандарту вищої освіти за спеціальністю 201 Агрономія для другого (магістерського) рівня вищої, що позитивно вплине на вирішення питання щодо їх працевлаштування та забезпечення кваліфікованими кадрами сфери селекції рослин та охорони прав на сорти рослин.

Фахівці ОС «Магістр» за освітньо-професійною програмою «Державна науково-технічна експертиза сортів рослин та їх правова охорона» а пізніше за освітньо-професійною програмою «Селекція і генетика сільськогосподарських культур» спеціальності 201 «Агрономія» працюють в різних сферах аграрного сектору, безпосередньо в Українському інституті експертизи сортів рослин – 25 випускників НУБіП України, зокрема серед них: Голопапа Юлія, Павлюк Наталія, Носуля Аліна, Мізерна Наталя, Божок Юлія, Матус Валентина, Баліцька Людмила, Курочка Надія, Свиначук Олена та багато інших.

Кафедра генетики, селекції і насінництва ім. проф. М. О. Зеленського, адміністрація Агробіологічного факультету дуже цінять той фактор, що поряд з університетом знаходиться такий сучасний заклад як Український інститут експертизи сортів рослин і який є практичною базою для підготовки високопрофесійних кадрів аграрного профілю і надіється на подальше плідне співробітництво.

УДК 338.432:631.53.02

Завальнюк О. І., завідувач сектору науково-економічних досліджень

Український інститут експертизи сортів рослин

E-mail: 51381@i.ua

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО НАСІННИЦТВА

Національне насінництво в Україні включає в себе селекцію та розмноження насіння вітчизняних сортів, імпордне насіння сортів іноземної селекції та їх розмноження, випробування і реєстрацію сортів, сертифікацію насіння та ін. Така система функціонує на конкурентних засадах і в цілому забезпечує постійно зростаюче виробництво сільськогосподарських культур і задоволення потреби в їх продукції.

Протягом останніх років, а саме у 2018-му і 2019-му і 2022 р. було прийнято нові зміни до Закону України про «Насіння та садивний матеріал» у частині відповідності європейським та

міжнародним нормам і стандартам. Тому можна вважати, що вітчизняне насінництво має законодавче забезпечення, яке відповідає світовій практиці.

Аналізуючи виробництво і продаж насіння зернових та олійних культур в Україні, можна відмітити, що, незважаючи на значні поліпшення на вітчизняному ринку насіння, наша держава ще далека від інших європейських країн щодо забезпечення виробничих посівів якісним сертифікованим насінням вищих категорій.

Європейський ринок насіння зернових та олійних культур перенасичений. Як в цілому у світі